

Statsbidrag till organisationer som stödjer dem som vårdar och hjälper någon närstående (2011:1151)

Redovisning av 2023 års medel

Statsbidrag till organisationer som stödjer dem som vårdar och hjälper någon
närstående (2011:1151)

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till alternativaformat@socialstyrelsen.se.

Artikelnummer: 2024-10-9305

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, oktober 2024

Sammanfattning

- Statsbidrag till organisationer som stödjer dem som vårdar och hjälper någon närstående, har under 2023 fördelats för tolfte året i följd till 11 organisationer som sammanlagt har fått dela på 16 miljoner kronor.¹
- Organisationerna har använt 98 procent av statsbidraget.
- Likt många år tidigare har söktrycket på statsbidraget varit högt med 14 organisationer som ansökt om totalt 28 miljoner kronor. Av dessa fick 11 organisationer delvis bifall och tre organisationer fick avslag på sin ansökan.²
- Statsbidraget används i huvudsak till lönekostnader (52 procent av utbetalat statsbidrag).
- Rådgivning, utveckling av material och påverkansarbete fortsätter att vara de vanligast förekommande verksamheterna även 2023.
- Totalt 10 av 11 organisationer bedömer att deras statsbidragsfinansierade verksamhet har bedrivits enligt plan och att deras arbete har främjat statsbidragets syfte.
- Trots att anslaget ökat från och med 2022 (från 11 till 16 miljoner kronor) påpekar flera organisationer i åiterrapporteringen för 2023 års bidrag att storleken på bidraget inte är tillräcklig.

¹ se bilaga 1, tabell 1 för hur pengarna fördelades

² Se bilaga 1, tabell 2 för ekonomisk översikt och jämförelse med tidigare år

Inledning

Bakgrund

Socialstyrelsen har sedan 2011 fördelat, administrerat och följt upp bidrag enligt förordning (2011:1151) om statsbidrag till organisationer som stödjer dem som vårdar och hjälper någon närstående.³

2022 beslutade regeringen om Sveriges första nationella strategi för anhöriga som vårdar, hjälper eller stödjer en närstående. Syftet med strategin är att stärka anhörigperspektivet inom vård och omsorg, samt att göra stödet till anhöriga mer individanpassat och likvärdigt över landet.⁴

Socialstyrelsens rapport från 2021, som utgör underlag till den nationella strategin, visar att närmare en femtedel av Sveriges vuxna befolkning ger vård eller stöd till någon de står nära.⁵ Nästan en tredjedel av dessa gör insatser mer än tio timmar per vecka. Anhöriga utför ett omfattande praktiskt, organisatoriskt och emotionellt arbete som utgör en avlastning för den offentliga vården och omsorgen. Därmed fyller anhöriga en samhällsbärande funktion.

Uppdraget

Statsbidragets syfte är att stödja dem som vårdar och hjälper någon närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller har funktionshinder.⁶ För att säkerställa att organisationerna har rätt förutsättningar att bedriva sin verksamhet i enlighet med detta syfte behöver de uppfylla olika kriterier för att bli beviljade statsbidrag. Den organisation som beviljas statsbidrag ska bland annat vara demokratiskt organiserad, styra sin verksamhet mot fastställda mål och förväntade resultat, dokumentera och följa upp arbetet med mera.⁷

Statsbidraget lämnas i form av ett verksamhetsbidrag, ett grundbidrag eller både och.⁸ Enligt förordningen ska Socialstyrelsen senast den 30 september varje år lämna en ekonomisk redovisning och en sammanfattande

³ Begreppet närstående används för att beteckna målgruppen för organisationernas stödjande insatser, det vill säga en person som den enskilde anser sig ha en nära relation till, medan termen anhörig definieras som en person inom familjen eller bland de närmaste släktingarna. Dessa definitioner är i enlighet med Socialstyrelsens termbank för begrepp för fackområdet vård och omsorg. (<https://termbank.socialstyrelsen.se/>)

⁴ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2022/04/nationell-anhorigstrategi---inom-halso--och-sjukvard-och-omsorg/>

⁵ Anhöriga som vårdar eller stödjer någon de står nära - Underlag till en nationell strategi, 2021, Socialstyrelsen

⁶ 2 § förordning (2011:1151) om statsbidrag till organisationer som stödjer dem som vårdar och hjälper någon närstående

⁷ 3 § förordning (2011:1151)

⁸ 4 § förordning (2011:1151)

Statsbidrag till organisationer som stödjer dem som vårdar och hjälper någon närstående (2011:1151)

redogörelse till regeringen (Socialdepartementet) över användningen av statsbidraget.⁹

Underlag till redovisningen

Mottagarna av statsbidraget till anhörigorganisationer är skyldiga att åiterrapportera till Socialstyrelsen hur de har använt bidraget.¹⁰ I slutet av mars 2024 skickade myndigheten ett webbaserat åiterrapporteringsformulär till 2023 års mottagare. Där ombads organisationerna att senast den 30 april 2023 lämna en ekonomisk redovisning samt redogöra för hur bidraget använts och vilka resultat de uppnått. Samtliga mottagare har åiterrapporterat till Socialstyrelsen och det är organisationernas åiterrapporter som utgör underlag till denna redovisning.

⁹ 14 § förordning (2011:1151)

¹⁰ 13 § förordning (2011:1151)

2023 års användning av statsbidraget

Socialstyrelsen fördelade totalt 16 miljoner kronor

Socialstyrelsen hade totalt 16 miljoner kronor att fördela inom ramen för statsbidraget 2023. Av dessa utgjorde 13 miljoner kronor verksamhetsbidrag och tre miljoner kronor grundbidrag. Tidigare år har en del av beloppet kommit senare under året i form av påfyllnadsmedel för rekvisition.¹¹ 2023 delades dock inga ytterligare medel ut under bidragsåret och statsbidragsbeloppet om 16 miljoner kronor utlystes i sin helhet den 16 juni 2022. Organisationerna kunde använda medlen mellan 1 januari och 31 december 2023.

Totalt ansökte 14 organisationer om drygt 28 miljoner kronor. Två organisationer ansökte om bidraget för första gången. 11 organisationer fick delvis bifall på sin ansökan och tre fick avslag.

Nästan hela statsbidraget har använts

Statsbidraget fick användas till och med den 31 december 2023 och av mottagarnas återrapportering framgår att merparten har använts. Totalt uppgår oförbrukat belopp till 268 537 kronor, vilket är knappt 2 procent av utbetalt bidrag under 2023. Liksom tidigare år fortsätter organisationernas användningsgrad av statsbidraget att vara mycket hög. Tre organisationer har uppgett att de inte förbrukat hela bidraget. Två av dessa uppger ”personalbrist” som orsak till att bidraget inte är använt i sin helhet. En organisation blev av med sin kommunikatör under pågående satsning, vilket sänkte personalkostnaderna. En annan organisation uppger att deras hemsida blev hackad, vilket påverkade möjligheterna att genomföra alla satsningar. Ytterligare en mottagare gjorde om en planerad fysisk kunskapspridningskonferens till en digital sådan och minskade därmed kostnaderna för resor, lokal, logi och trycksaker.

I tabell 1 jämförs fördelade och använda medel under åren 2021 till 2023. Andelen oanvända medel ligger på samma nivå om två procent 2021 och 2023 men går 2022 upp till fem procent. Den procentuella ökningen 2022 beror sannolikt på den sena utbetalningen av påfyllnadsmedel som

¹¹ För 2022 fick exempelvis Socialstyrelsen i uppdrag att fördela ytterligare 5 miljoner kronor i påfyllnadsmedel i april.

Statsbidrag till organisationer som stödjer dem som vårdar och hjälper någon närstående (2011:1151)

Socialstyrelsen fattade beslut om i mitten av maj 2022 och som gav mottagarna mindre tid att förbruka medlen.

Tabell 1. Fördelat och oanvänt statsbidrag 2021–2023

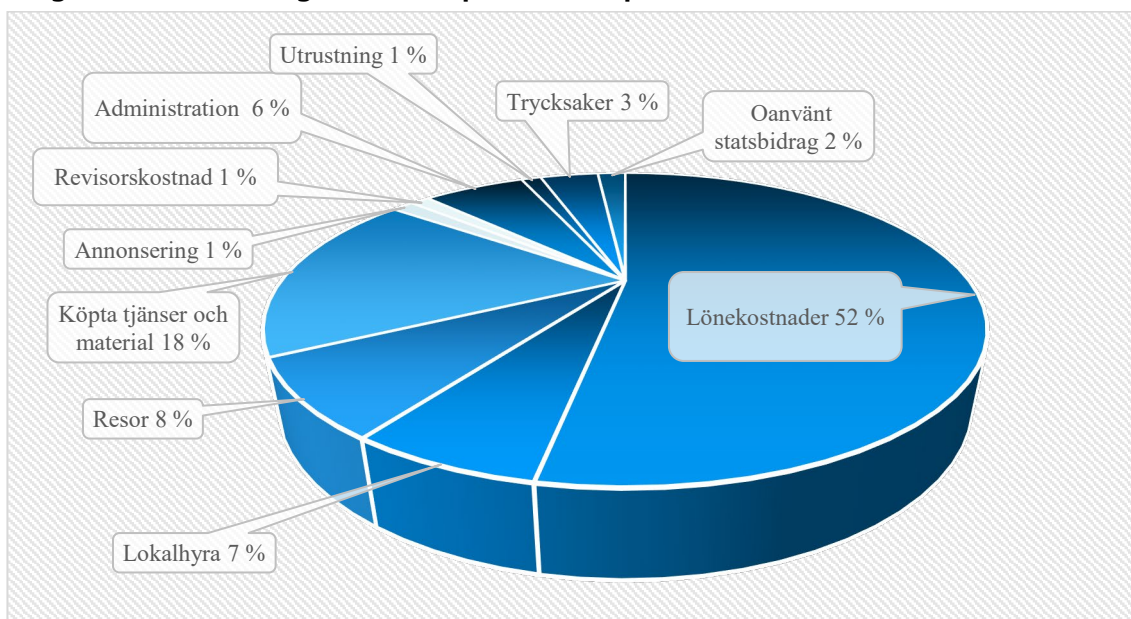
År	Fördelat statsbidrag (kr)	Oanvänt statsbidrag (kr)	Andel oanvänt statsbidrag (%)
2023	16 000 000	268 537	2
2022	16 000 000	785 916	5
2021	11 000 000	193 718	2

Källa: organisationernas återrapportering av 2021, 2022 och 2023 års statsbidrag.

Lön var den största kostnadsposten

Statsbidraget har till stor del använts till löner (52 % av den totala användningen av medel). Därefter utgör köpta tjänster och material, resor och lokalhyra i fallande ordning de största utgiftsposterna.

Diagram 1. Statsbidraget fördelat på kostnadsposter

Källa: organisationernas återrapportering av 2023 års statsbidrag.

Mottagarnas målgrupper

Enligt förordningen ska statsbidraget gå till organisationer som arbetar med stöd till personer som vårdar och hjälper närstående som är långvarigt sjuk, som är äldre eller som har funktionshinder. De flesta av mottagarorganisationerna arbetar brett med insatser mot närstående inom flera eller samtliga av dessa kategorier, medan några har en snävare målgruppsarbete och exempelvis fokuserar på någon specifik

närståendekategori. Det långsiktiga målet för samtliga organisationer är att verka för en bättre situation för närstående och därigenom förbättra livskvaliteten för den som är i behov av omsorg. Vid utgången av 2023 hade organisationerna tillsammans drygt 169 000 medlemmar.

Organisationernas insatser och aktiviteter

Vilka insatser och aktiviteter har då organisationerna valt att satsa på med statsbidragsfinansierade medel 2023? Tabell 2 visar olika verksamhetsområden och i vilken utsträckning organisationerna har valt att arbeta med dessa. Det är tre verksamhetsområden som majoriteten organisationer har arbetet inom i högst utsträckning, nämligen ”Utveckling av material”, ”Påverkansarbete och spridning av information” samt ”Rådgivning”. En jämförelse mellan bidragsåren 2021–2023 visar att organisationernas fokus för arbetet inte har ändrats nämnvärt under de tre åren. Samma tre verksamhetsområden ligger i topp samtliga år. En skillnad mot tidigare år är att under 2023 blir steget mellan det tredje mest populära verksamhetsområdet ”Rådgivning” och det fjärde ”Fortbildning av t.ex. anhörigstödjare” mycket större än tidigare år. Mottagarorganisationerna har alltså spritt ut sin verksamhet 2021 och 2022 i högre utsträckning än 2023 och har under dessa år arbetat med fler verksamhetsområden.

Tabell 2. Antal organisationer som arbetat inom verksamhetsområden i olika utsträckning

Verksamhetsområde	Antal organisationer som arbetat inom verksamhetsområdet i hög utsträckning* (N=11)	Antal organisationer som arbetat inom verksamhetsområdet i låg utsträckning** (N=11)	Antal organisationer som inte arbetat inom verksamhetsområdet (N=11)
Utveckling av material för ökad kunskap	10	1	0
Påverkansarbete och spridning av information	9	1	0
Rådgivning	9	0	1
Fortutbildning av t.ex. anhörigstödjare, volontärer	6	2	3
Samtalsstöd i grupp	6	1	3
Grundutbildning av t.ex. anhörigstödjare, volontärer	5	1	1

Verksamhetsområde	Antal organisationer som arbetat inom verksamhetsområdet i hög utsträckning* (N=11)	Antal organisationer som arbetat inom verksamhetsområdet i låg utsträckning** (N=11)	Antal organisationer som inte arbetat inom verksamhetsområdet (N=11)
Arrangerat sociala aktiviteter	5	2	2
Samtalsstöd i individuella möten	1	3	2
Praktiskt stöd vid myndighetskontakter	1	2	6

Källa: organisationernas återrapportering av 2023 års statsbidrag.

* De organisationer som svarade att de arbetat med verksamhetsområdet i "hög" (4) eller "ganska hög" (5) utsträckning" på en femgradig skala. Notera att skattning 2 och 3 inte ingår i tabellen.

** De organisationer som svarade att de arbetat med verksamhetsområdet i "låg" (1) eller "ganska låg" (2) utsträckning" på en femgradig skala. Notera att skattning 2 och 3 inte ingår i tabellen.

Nedan följer en övergripande sammanfattning av hur bidraget använts inom de verksamhetsområden som majoriteten av organisationerna har arbetat med. Notera att det vanligaste verksamhetsområdet beskrivs först och därefter i fallande ordning.

Utveckling av material för ökad kunskap

Nästan alla organisationer (10 av 11) uppger att de har arbetat med att utveckla material för ökad kunskap. Denna del av verksamheten uppges av flera mottagare som central för att nå syftet med statsbidraget. Det handlar om utbildnings- och informationsinsatser framförallt riktade mot den primära målgruppen, de anhöriga. Att målgrupperna har olika förutsättningar och preferenser blir tydligt då det finns en stor bredd och variation i hur organisationerna väljer att kommunicera sitt budskap. Det handlar om såväl digitala som analoga insatser såsom filmer, hemsidor, sociala medier, digitala nyhetsbrev, böcker, foldrar, papperstidningar m.m.

Flera av mottagarna har under verksamhetsåret arbetat med att ta fram informationsfilmer av olika slag. En film belyser exempelvis anhörigperspektivet utifrån ett enskilt exempel. En annan organisation har arbetat med att utveckla hemsidan så att den blir mer tillgänglig och inkluderande för att bättre möta målgruppens behov. Ytterligare en organisation har tagit fram en folder som stöd för anhöriga som har en närstående som fått diagnosen tvångssyndrom (OCD).

Påverkansarbete och spridning av information

Nio av elva organisationer har i hög utsträckning arbetat med informations- och påverkansarbete. Inom detta verksamhetsområde syftar arbetet till att

Statsbidrag till organisationer som stödjer dem som vårdar och hjälper någon närstående (2011:1151)

öka kunskapen och medvetenhet kring närståendes livsvillkor hos berörda parter i samhället. Även här blir det tydligt att organisationerna kommunicerar och informerar på olika sätt, med hjälp av olika kanaler.

En organisation har producerat en filmserie på temat ”Ett samhälle där alla kan delta” som handlar om boendestöd, en tillgänglig skola, LSS, att ansöka om ersättning m.m. En annan organisation arbetar med ombudsmän och har delat upp ombuden i tre grupper: LSS-ombud, skolombud och autismombud. Under verksamhetsåret anordnades åtta ombudsträffar för erfarenhetsutbyte och verksamhetssamordning. Två anhörigorganisationer gjorde gemensam sak och anordnade tre digitala föreläsningar för deras samtliga målgrupper: medlemmar, övriga anhöriga och tjänstemän inom anhörigområdet.

Rådgivning

Rådgivning per telefon, mejl, chatt eller sociala medier är ett centralt verksamhetsområde som alla utom en av organisationerna har arbetat inom. Nio av elva organisationer uppger att de har arbetat med rådgivning i hög utsträckning. För att klara av att driva en rådgivningsverksamhet behövs oftast någon anställd eller arvoderad samordnare, detta avspeglas också i att 52 procent av organisationernas kostnader går till just löner.

Flera av organisationerna har identifierat området som viktigt för berörda målgrupper eftersom det syftar till att stödja och öka kunskapen hos närstående om deras och den drabbades rättigheter. En organisation uttrycker sig exempelvis på följande sätt i återrapporteringen:

Den direkta kontakten med medlemmarna via telefon och mejl är väldigt uppskattad. Även om vi inte kan lösa alla problem känner medlemmarna stöd genom att bli lyssnade på och bekräftade i sina erfarenheter.

Rådgivning bedrivs oftast enskilt till medlemmarna via telefon. Vissa av organisationerna har fasta telefontider nästan samtliga dagar i veckan, medan andra har återkommande tider för rådgivning en eller par dagar i veckan. Många har också möjlighet för medlemmarna att höra av sig via mejl eller chatt.

Utbildning av volontärer

Merparten av organisationerna är i huvudsak beroende av volontärer. Dessa ideellt arbetande kan vara anhörigstödjare, samtalsledare, cirkelledare med mera. Majoriteten av organisationerna har under året erbjudit sina volontärer både grundutbildning och fortbildning. Exempel på insatser inom detta område som förekommer i återrapporteringen är samtalsledarutbildning, handledning av samtalsledare samt volontärträffar med fokus på gemensam verksamhets- och kompetensutveckling.

Organisationernas uppfattning om sin egen verksamhet och om statsbidraget

Enligt mottagarna har arbetet bedrivits enligt plan och syfte

Bidragsmottagarna har i åiterrapporteringen av 2023 års statsbidrag fått bedöma om arbetet har bedrivits enligt plan och om det har bidragit till att uppfylla statsbidragets syfte. Bedömningen har gjorts utifrån en femgradig skala där ett och fem står för låg respektive hög utsträckning.

Tabell 3. Organisationernas självskattning av genomförd verksamhet

I vilken utsträckning bedömer ni att ert arbete har...	Antal organisationer som svarat "i ganska hög utsträckning" eller "i hög utsträckning på en femgradig skala (N11)
... bedrivits enligt plan	10
... bidragit till att uppnå statsbidragets syfte	10

Källa: organisationernas åiterrapportering av 2023 års statsbidrag.

Det är bara en organisation som bedömer att arbetet varken bedrivits enligt plan eller uppnått syfte. Förklaringen är att deras hemsida blev hackad, vilket krävde stora ekonomiska och personella resurser att åtgärda. Därför uteblev många planerade statsbidragsfinansierade insatser.

Den majoritet som uppgav att deras arbete bedrevs enligt plan och syfte i hög utsträckning, fick också svara på vilka framgångsfaktorer som bidragit till detta. Flera lyfter fram humankapitalet som den viktigaste faktorn. Det handlar då främst om det engagemang och stora kunskap om målgrupperna som finns hos dessa anställda och volontärer. Vidare pekar flera mottagare på betydelsen av en välfungerande verksamhet, med en kompetent styrning kombinerat med starkt engagerade lokala föreningar. Flera organisationer beskriver också hur digitala verktyg gör det lättare att kommunicera, sprida information, lagra kunskap mm. Detta underlättar det interna såväl som det externa arbetet. Ytterligare några mottagare lyfter fram statsbidraget som en framgångsfaktor då det skapar extra ekonomiska utrymme för insatser och satsningar.

Statsbidraget är värdefullt, men mer långsiktig finansiering efterfrågas

Av organisationernas återrapportering framgår att de upplever statsbidraget som värdefullt, och att det skapar utrymme för insatser som troligtvis inte hade genomförts annars. Men i likhet med de flesta riktade statsbidrag framkommer också kritik mot förutsättningarna med årsvisa ansökningar och besked om beslut en bit in på verksamhetsåret, vilket enligt organisationerna gör det svårt att arbeta långsiktigt. Några organisationer lyfter också att storleken på bidraget inte har följt kostnadsutvecklingen i samhället i stort, och att de därför anser att bidragsbeloppet behöver höjas.

Socialstyrelsens kommentarer

Socialstyrelsens bedömning är att bidraget har nyttjats i hög omfattning och finansierat insatser som bidrar till syftet, det vill säga att stödja dem som vårdar och hjälper någon närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller har funktionsnedsättning.

Likt tidigare bidragsår var söktrycket högt; 14 organisationer ansökte om totalt 28 miljoner kronor. Av dessa fick 11 organisationer bifall och delade på de 16 miljoner kronor som anslagits för året. Anslaget höjdes från 11 miljoner kronor 2020–2021 till 16 miljoner kronor 2022–2023, men trots detta påpekar flera organisationer att anslaget inte matchar kostnaden för de insatser organisationerna vill genomföra.

Organisationernas verksamheter har en tydlig koppling till mål 3 i Agenda 2030, att säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar.

Bilaga 1: Sammanställning av mottagarnas återrapportering

Tabell 1. Fördelning och förbrukning av bidrag för 2023

Mottagare	Mottaget bidrag (kr)	Oanvänt bidrag (kr)
Alzheimer Sverige	1 450 000	-
Anhörigas Riksförbund	4 550 000	-
Autism Sverige	1 200 000	-
Frisk & Fri - Riksföreningen mot ätstörningar	1 800 000	-
Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft	600 000	61 835
Riksförbundet Attention	1 750 000	485
Riksorganisationen för demenssjukas rättigheter	1 450 000	-
Schizofreniförbundet	850 000	-
Strokeförbundet	250 000	129 861
Svenska OCD-förbundet	650 000	-
Svenska Röda Korset	1 450 000	76 356
Summa	16 000 000	268 537

Källa: organisationernas återrapportering av 2023 års statsbidrag.

Statsbidrag till organisationer som stödjer dem som vårdar och hjälper någon närstående (2011:1151)

Tabell 2. Ekonomisk översikt över flera år för perioden 2016 – 2023

Bidragsår	Medel att fördela (kr)	Summa ansökt belopp (kr)	Summa översökt (kr)	Andel översökt (%)	Utbetalt belopp (kr)	Oförbrukade medel (kr)	Andel oanvända medel (%)
2016	11 000 000	17 364 000	6 364 000	58	11 000 000	40 000	0,40
2017	11 000 000	14 838 091	3 838 091	35	11 000 000	333 000	3
2018	11 000 000	16 279 719	5 054 719	46	11 225 000	133 109	1
2019	11 000 000	17 959 981	6 959 981	63	11 000 000	55 842	1
2020	11 000 000	18 903 938	8 078 938	73	10 825 000	146 580	1
2021	11 000 000	20 727 748	9 727 748	88	11 000 000	193 718	2
2022	16 000 000	23 412 254	8 082 388	51	15 204 866	785 916	5
2023	16 000 000	28 066 507	12 066 507	75	16 000 000	268 537	2

Källa: Organisationernas ansökningar och återrapportering till Socialstyrelsen, samt Socialstyrelsens beslut 2016 – 2023.

Tabell 3. Översikt av organisationernas verksamhetsområden 2023

Verksamhetsområden som mottagaren har arbetat med i "ganska hög (4)" eller "hög utsträckning (5)" på en femgradig skala.	Alzheimer Sverige	Anhörigas Riksförbund	Autism Sverige	Frisk & Fri - Riksföreningen mot åstörningar	Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft	Riksförbundet Attention	Riksorganisationen för demenssjukas	Schizofreniförbundet	Strokeförbundet	Svenska OCD-förbundet	Svenska Röda Korset
Arrangerat sociala aktiviteter	x	x			x		x			x	
Grundutbildning av t.ex. anhörigstödjare, volontärer		x	x	x		x		x			
Fortbildning av t.ex. anhörigstödjare, volontärer		x	x	x		x		x			x
Praktiskt stöd i myndighetskontakter	x										
Påverkansarbete och spridning av information		x	x	x	x	x	x	x		x	x
Rådgivning	x	x	x	x	x	x		x	x	x	

Statsbidrag till organisationer som stödjer dem som vårdar och hjälper någon närstående (2011:1151)

Verksamhetsområden som mottagaren har arbetat med i "ganska hög (4)" eller "hög utsträckning (5)" på en femgradig skala.	Alzheimer Sverige	Anhörigas Riksförbund	Autism Sverige	Frisk & Fri - Riksföreningen mot ätstörningar	Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft	Riksförbundet Attention	Riksorganisationen för demenssjukas	Schizofreniförbundet	Strokeförbundet	Svenska OCD-förbundet	Svenska Röda Korset
Samtalsstöd i individuella möten								x			
Samtalsstöd i grupp			x	x	x			x		x	x
Utveckling av material för ökad kunskap	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x

Källa: Organisationernas återrapportering till Socialstyrelsen 2023.

Socialstyrelsen

Statsbidrag till organisationer som stödjer dem som vårdar och hjälper någon
närstående (2011:1151) (artikelnr 2024-10-9305)
kan laddas ner från socialstyrelsen.se/publikationer.